

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת ויקהל - שקלים תשפ"ד (21)

עלינו מוטל להשתדל ולהפחית את צורך הנס

היו כבדים ביותר וא"א כלל שינשאו ע"י ד' אנשים בבדי הארון אלא רק בנס.

ביאור הדברים עפ"י מה שאמר הרב דפונינב' זצ"ל כשהלך אצל אדם עשיר להתרימו עבור החזקת הישיבה, ובתוך הדברים התבטא הרב ז"ל כי באמת עול החזקת הישיבה קשה מנשוא אלא שהוא רואה במהלך החזקתה ניסים גדולים בכל זמן. אמר לו אותו אדם: נו, אם נעשים לכם כאלה ניסים, בשביל מה באתם אלי, הרי מתקיים בכם 'נושא את נושאי' ויענהו הרב זצ"ל: 'נכון, נעשים לישיבה ניסים גדולים, אבל הניסים אינם נוגעים אליך כלל וכלל, ואינם פוטרים אותך מחובתך כלל. אה"נ החזקת תורה לא תיתכן כלל אלא רק על ידי נס, אבל אנו איננו יכולים לסמוך על הנס, וכל כמה שבידך להפחית את גודל הנס, זה מוטל עליך'.

מהאי טעמא ביארו הראשונים שהי' צריך להפחית במשקלו של הארון, וזה הטעם שלא הוקשה להחזקו כלל שהי' ראוי לעשות את הארון כולו זהב ואפי' שהי' מוסיף עוד על כובדו דהרי בלא"ה היו צריכים בו לאותו הנס שנושא את נושאי, משום דכלפינו נאמר הדין שאין סומכים על הנס ואין זה מענייננו מה שבלא"ה נעשה בארון נס, עלינו מוטל להקל עד כמה שאפשר ואין הנס פוטר אותנו מכך.

כל ת"ח שאין תוכו כבדו – העיקר זה ה'תוך'

נמצא דהעיקר הי' זהב, והיינו כל חלק הגלוי בחוץ ובפנים, ואותו א' האמצעי שהי' של עץ הוא מוטמן לגמרי ולא הי' נראה כלל לא מבפנים ולא מבחוץ, ואחרי כ"ז מעיד לנו הכתוב 'ועש בצלאל את הארון עצי שטים', ולכאן הוא תימה איך נקרא ארון עצי שטים אפי' דעיקרו מזהב.

ומזה הוכיח רבא שהעיקר הוא ה'תוך', ולכן כל ת"ח שאין תוכו כבדו אינו ת"ח, דלעולם אזלינן בתר התוך הפנימי, והראיה שהארון שהי' זהב מבחוץ וזהב בפנים, וכל עיקרו זהב אבל מ"מ נקרא 'ארון עצי שטים' שהעיקר הוא עץ ורק מצופה הוא זהב, כן הדבר בתלמיד חכם, הגם שבחוץ נראה לכולם ת"ח, אבל העיקר הוא הפנימיות.

וכד תדקדק יותר תמצא עוד דעת בעומק התואר 'תוכו כבדו', שכדי ליקרא ת"ח לא סגי ג"כ אפי' במה שהוא נראה ת"ח גם מבית, אלא צריך גם התוך הפנימי שלו להיות נקי ממש כמו מבית ומחוץ, וגם אם נראה לכל שהוא ת"ח וגם הוא עצמו דומה לו באמת שהוא ת"ח גם בחדריו, אבל צריך לפשפש גם בחדרי חדרים, ב'ארון האמצעי' שלו, ואז יפה לו שם ת"ח, ויש לידע כי ענין זה של נקיות

ויעש בצלאל את הארון עצי שטים וגו' ויצפהו זהב טהור מבית ומחוץ וגו' (לז, א-ב)

הנה כלי המשכן הארון השולחן ומזבח הקטורת היו עשויים מעץ ומצופים זהב ומזבח העולה הי' עשוי עץ ומצופה נחושת, וי"ל הטעם ובוודאי אי"ז משום עניות ח"ו.

וביאר בדעת זקנים מבעלי התוס' שבאמת ראוי היה הארון להיות זהב כולו, אלא לפי שהיה נישא בכתף ויכביד יותר מדאי, וכן במזבח הזהב ומזבח הנחושת היו עשויים מעץ ורק מצופים בזהב או נחושת, ואע"ג דאמרין (סוטה לה א') שהארון הי' נושא את נושאי - לפי שעה היה, והקשה על פירושו שם דא"כ למה נענש עוזא, ונשאר בצ"ע.

אך בפירושו החזקוני כתב ג"כ בפשיטות ראוי היה הארון להיות כולו של זהב אלא שלא יהא כבד לנושאו ודינו להינשא בכתף כדכתיב (במדבר ז') 'כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו', וכן מצינו במזבח שהיה 'נבוב לוחות' (להלן כז) כדי שלא יהא כבד עכ"ל, ולא הקשה כלל על הארון ממה שנעשה בו נס שנושא את נושאי כמשה"ק בדעת זקנים. ובאמת יש לידע דעיקר דבריהם צריך ישוב, דאפי' שתוכו של ארון הי' עשוי עץ, אבל בלא"ה משקל הכפורת זהב שהי' עליו עם שני הכרובים, הם בפני עצמם

ויוצפהו זהב טהור מבית ומחוץ וגו' (שם)

גם בציווי על עשיית הארון בפרשת תרומה, נאמר: "ועשו ארון עצי שטים וגו' וצפית אותו זהב טהור, מבית ומחוץ תצפנו" (כה יא), וגרסינן בגמ' יומא דע"ב ב' מבית ומחוץ תצפנו, אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם ע"כ, והכוונה שצריך להיות ת"ח גם בפנימיותו, ובפשטות הוא נלמד ממה שמצינו בארון שצריך ציפוי זהב מבית ומחוץ, ולא כמו שאר הכלים שהי' סגי בזהב רק מבחוץ.

ויש לדקדק, דבאמת הארון עצמו לא היה כלל תוכו כבדו, דהא מבואר בגמ' שם שבצלאל עשה ג' ארונות, ב' של זהב וא' של עץ, נתן עץ בשל זהב ושל זהב בתוך של עץ (יעו' ברש"י מגמ' דיומא שם), נמצא שהארון הפנימי היה של עץ, וזה אינו תוכו כבדו, דבאמת לפי רבא כדי להיות תוכו כבדו היה צריך לעשות את כל הג' ארונות משל זהב.

ונראה, דאדרבה מכאן למד רבא 'לתלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם', כיון שבאמת שלושה ארונות עשה בצלאל, ב' של זהב וא' של עץ ונתן עץ בשל זהב ושל זהב בתוך של עץ,

המדות מבפנים ובחוץ, אינה רק מידת חסידות, אלא יסוד וכלי המחזיק לתורה, ובל"ז לא תתקיים בו התורה ואינו יכול לכוין

לאמת, וכמה צריך האדם להשגיח שלא לרמות את עצמו והבא ליטהר מסייעין אותו.

מחצית השקל (פר' שקלים)

צדקה: 'כל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנה' בנים אתם לה' אלקיכם, ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו'. מצות צדקה היא ביטוי לאחוה שצריך כל אחד מישראל להרגיש כלפי כל איש ישראל חבירו, והגדר של אחוה הוא כמו שאמר אהרן למשה (במדבר יב) 'אל נא תהי כמות אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו', שכל אחד מישראל נחשב כ'חצי' זולת חבירו.

משום כן הנתינה היא דווקא ע"י מטבע של מחצית השקל ולא סגי בנסכא של כסף במשקל זה, שהוא עומד לעצמו ואין לו יחס של מחצית להזדקק למטבעות אחרות, ואפי' שאח"כ יצקו את כל המטבעות למאה ככרי כסף.

והוא ענין התועלת 'לכפר על נפשותיכם' שלא יהי נפקד ויבא זכרונו בדין בפני עצמו ושמו לא יצא זכאי ח"ו, אבל כשהוא משים עצמו כשיריים ואין לו חשיבות בפנ"ע, והוא לעולם בבחינת 'מחצית', הרי הוא נכלל עם הציבור ומובטח הוא לכפרה. והיינו שכתב רש"י (במדבר א') שעל ידי מנין השקלים היתה השראת שכינה על ישראל, והיינו השראת שכינה בתוך כל אחד ואחד מהם ע"י הגוף של הכלל – 'כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (במדבר טז), שלצורך השראת השכינה צריכים להיות כולם מאוחדים, ושירגיש כל אחד שהוא רק בגדר 'מחצית' ללא חבירו.

זה יתנו פל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש וגו' (שמות ל, י"ג)

רש"י מביא את מדרש חז"ל שנכתבו כאן ג' פעמים 'תרומת ה' לרמז בזה ג' תרומות, אחת תרומת אדנים, כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד מחצית השקל, ועלה למאת ככר ומהם נעשו האדנים, והשנית גם היא מחצית השקל כדי לקנות קרבנות ציבור בכל שנה, והשלישית תרומת המשכן, איש איש מה שנדבו לבו.

ויש ליתן טעם לענין מחצית השקל שהי' נצרך בדווקא בב' התרומות הראשונות הנו', ולא נתן כל אחד מישראל שקל שלם ורק מחציתו. וגם לפרש צורך נתינת המטבע, דבשלמא לתרומת הקרבנות סברא היא שצריך ליתן מטבע לקנות בו את הקרבן, אבל לתרומת האדנים שהתכוונו את כל המטבעות של המחצית השקל ויצקו בהם את האדנים, וא"כ למה צריך מלכתחילה ליתן מטבע ולא נסכא של כסף במשקל כזה.

ונראה שעיקר הדבר אינו משום מהות תכלית התרומה, אלא האופן של הנתינה, משום שב' התרומות הנו' ניתנו ע"י מנין הפקודים, ובה נרמז שאמנם כל אחד מישראל נמנה בפני עצמו, ומ"מ עדיין נחשב הוא רק בגדר 'מחצית', ואינו שלם כאשר הוא לבדו. ע"ד כתב הרמב"ם פ"י הל' מתנות עניים ה"ב בביאור מצות

ביקור כ"ק אדמו"ר מגור שליט"א במעונו של רבינו מרן שליט"א

א.ה. במהלך השיחה, שח רבינו מרן שליט"א לכ"ק אדמו"ר שליט"א, דברים שהשמיע במעמד פתיחת ה"ירחי כלה" שע"י אגודת ישראל בארה"ב שהתקיימה בירושלים עיה"ק, בענין ייקור וחשיבות הזמן. (קוצר היריעה לא סיפק בידינו להביא את תוכן השיחה במלואה ואי"ה עוד חזון למועד).

חבל על הזמן!!!

רבינו מרן שליט"א: השבוע דיברתי בכינוס של אגודת ישראל של אמריקה (א.ה. מעמד פתיחת הירחי כלה שע"י אגודת ישראל בארה"ב שהתקיימה בי-ם) וסיפרתי שם, שכשישנתי אצל מו"ר החזו"א זצ"ל היה זה אחרי המלחמה העולמית השניה, והיה אז בבני ברק ת"ח גאון גדול שהגיע לארץ ישראל בזמן המלחמה. והיה נקרא ר' יעקב רדישקובר, והיה בודד, כל משפחתו נאבדה במלחמה. אבל הוא היה גאון וידע את ספר 'קצות החושן' בעל פה והיו הבחורים בוחנים אותו בין הסדרים, ומו"ר החזו"א קרבו מאד. ואני זוכר שפעם בא אצל מו"ר החזו"א זצ"ל ושאל, כתוב בברייתא "פת במלח תאכל", ואת זה אני מבין, שהמונה היא לחיות מצומצם לא בבזבזנות, וגם אין כסף על מותרות. אבל מזה הביאור 'ומים במשורה תשתה', וכי אין מים, הרי בכל עיירה היה נהרות, ושואב המים היה מביא מים הביתה.

שאל אותו החזו"א, נו, מה אתם אומרים? השיב לו ר' יעקב, הביאור הוא, 'מים במשורה' הכוונה לכלי שבו שאבו את המים, שנקרא 'משורה', ששואבי המים היו שואבים מים מהבורות שהיו בחצרות, והיו מביאים אותם בדליים לבתי האנשים, ובדליים אלו היו סימונים שעל פיהם ידעו כמה מים לקח כל אחד. דליים אלו הם מה שכינו חז"ל 'משורה'. על זה אמר התנא שת"ח צריך להיות עמל בתורה באופן כזה שיהיה לו חבל להמתין עד שיביאו כלי שתיה כדי ליטול מהמשורה, אלא יתכופף וישתה מהמשורה עצמה, כי חבל על הזמן.

החזו"א נהנה ואמר לו, "גוט ר' יעקב, זייער גוט, אַשאַדין אַף די צייט" (א.ה. טוב ר' יעקב, טוב מאוד, חבל על הזמן). ואני חשבת להוסיף, על דרך זה, מה זה 'ועל הארץ תישן' האם יש ענין לישון על הארץ? ונראה בזה דמי שנמצא באיזה חדר ריק ואין לו על מה לישון, אז לא ישכב על הארץ לישון רק בשעה שכבר לא יוכל לעמוד, וגם בבוקר כשיעור משנתו מיד יקום, כי אינו יכול להישאר על הארץ, כך צריך להיות הלומד תורה לא להישאר מושכב במטה בבוקר אלא מיד יקפוץ ללמוד כמו שהיה ישן על הארץ.